

УДК 336.77:338.43

Радченко О.Д.

**ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ
ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМИ ПІЛЬГОВОГО КРЕДИТУВАННЯ**

У статті досліджено стан пільгового кредитування аграрного сектору за програмою «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів».

Встановлено, що чинний порядок виділення коштів на часткову компенсацію відсоткової ставки за залученими у національній валюті банківськими кредитами часто змінюється, що не сприяє його стабільності, прогнозованості, передбачуваності, і як наслідок – ефективності.

Здійснено аналіз обсягів та напрямів використання кредитів, отриманих за пільговими ставками, у тому числі за регіональним зрізом. Досліджено частку програми кредитування у аграрному бюджеті, за роками. Детально описано чинний механізм пільгового кредитування, з виділенням його особливостей на 2018 рік.

Реалізація результатів дослідження дозволить вдосконалити інструментарій державної підтримки аграрного сектору в частині пільгового кредитування, сприятиме розширенню показників моніторингу ефективності бюджетних програм.

Ключові слова: *аграрний сектор; бюджетна підтримка; механізм пільгового кредитування; пільгові кредити; регіональний розподіл пільгових кредитів; об'єкти і суб'єкти пільгового кредитування.*

Радченко О.Д.

**ПОДДЕРЖКА АГРАРНОГО СЕКТОРА ЧЕРЕЗ МЕХАНИЗМЫ
ЛЬГОТНОГО КРЕДИТОВАНИЯ**

В статье исследовано состояние льготного кредитования аграрного сектора по программе «Финансовая поддержка мероприятий в

агропромышленном комплексе путем удешевления кредитов».

Установлено, что действующий порядок выделения средств на частичную компенсацию процентной ставки по привлеченным в национальной валюте банковским кредитам часто меняется, что не способствует его стабильности, прогнозируемости, предсказуемости, и как следствие - эффективности.

Осуществлен анализ объемов и направлений использования кредитов, полученных по льготным ставкам, в том числе по региональным срезам. Исследована доля программы кредитования в аграрном бюджете, по годам. Подробно описано действующий механизм льготного кредитования, с выделением его особенностей на 2018 год.

Реализация результатов исследования позволит усовершенствовать инструментарий государственной поддержки аграрного сектора в части льготного кредитования, будет способствовать расширению показателей мониторинга эффективности бюджетных программ.

***Ключевые слова:** аграрный сектор; бюджетная поддержка; механизм льготного кредитования; льготные кредиты; региональное распределение льготных кредитов; объекты и субъекты льготного кредитования.*

Radchenko O.D.

SUPPORT FOR AGRICULTURAL SECTOR BY PREFERENTIAL CREDIT MECHANISM

The article analyzes the state of preferential crediting of the agrarian sector under the program "Financial support of measures in the agro-industrial complex by cheapening of loans".

It has been established that the current procedure for allocating funds for partial compensation of the interest rate on national currency borrowed by bank loans often changes, which does not contribute to its stability, predictability, predictability, and, as a consequence, efficiency.

The analysis of volumes and directions of the use of loans received at preferential rates, including the regional cut. The share of the crediting program in the agrarian budget, over the years, has been investigated. A detailed description of the current mechanism of preferential lending, with its emphasis on the year 2018.

Implementation of the results of the study will improve the tools of state support to the agrarian sector in terms of preferential lending, will contribute to expanding the indicators of monitoring the effectiveness of budget programs.

Keywords: *agricultural sector; budget support; mechanism of preferential crediting; preferential loans; regional distribution of preferential loans; objects and subjects of preferential crediting.*

Постановка проблеми. Підтримка аграрного сектору України є важливою складовою державного регулювання. Найбільш стійкою формою підтримки є пільгове кредитування, закладене ще за планової економіки і збережене видозміненим по даний час, яке у системі державної підтримки функціонує у вигляді механізму часткової компенсації відсоткової ставки за кредитами.

Кредитна підтримка сільського господарства з боку держави здійснюється майже у всіх країнах світу, що зумовлено сезонністю виробництва і нестабільним надходженням коштів у галузі, необхідністю вирівнювання фінансових умов виробництва з метою забезпечення продовольчої безпеки, соціально-економічного балансу, стабільних доходів агровиробників. Загалом, пільгове кредитування передбачає надання кредитів на більш вигідних умовах – під нижчі ставки та терміни, з м'якшими умовами, врахуванням ряду нецінових чинників тощо.

Механізм пільгового кредитування аграрного сектору закладено у Постанові КМУ «Про додаткові заходи щодо кредитування комплексу

сільськогосподарських робіт» від 25.02.2000 р., а чинні нормативи регулюються Постановою КМУ «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» від 29.04.2015 р. №300, зі змінами від 11.04.2018 р. (далі – Постанова №300). Обсяги та напрями пільгового кредитного забезпечення галузі у бюджеті 2018 року мають певні особливості.

Мета статті. Розгляд механізму та оцінка ефективності пільгового кредитування аграрного сектору та науковий аналіз нововведень в умовах загального реформування бюджетної підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами кредитної підтримки у аграрному секторі займаються дослідники: П.Т. Саблук, М.Я. Дем'яненко [3], В.М. Алексійчук, П.А. Стецюк, П.А. Лайко, О.Е. Гудзь [2], О.О. Непочатенко [8], Л.А. Вдовенко [1], О.О. Олійник [9] та ін. Зарубіжні аспекти пільгового кредитування за участі держави розглядають вчені: Johan F. M. Swinnen, Hamish R. Gow [14], Dohcheva D. [13], Danilowska A. [12], Dean Karlan з колегами [15] тощо.

Дослідниками сформовані базові методологічні основи пільгового кредитування. Зокрема, О.Л. Вдовенко досліджено основи стратегії кредитно-фінансового забезпечення сільгоспвиробників через механізм банківського кредитування у аграрній сфері [1], О.Є. Гудзь визначено напрями удосконалення механізму кредитних субсидій [2], М.Я. Дем'яненком сформовано кредитний фактор сталого розвитку аграрного сектору [3], теорію і практику пільгового кредитування досліджено А.М. Ісаян [6], розвиток фінансово-кредитної системи аграрного сектору сформовано колективом авторів О.О. Олійник [9] тощо.

Щодо зарубіжного досвіду, то в ЄС існують деякі відмінності в напрямках і методах фінансування кредитної компенсації фермерам. Як

досліджено Johan F. M. Swinnen, Hamish R. Gow [14], частина «старих» країн мають свої традиції кредитних програм. Зокрема, у ФРН існує програма сільськогосподарського кредитування, - підтримка інвестиційних заходів по раціоналізації праці і поліпшення умов життя фермерів. Досвід «нових» країн-членів ЄС (Болгарії), по дослідженню Dohcheva D. [13], стикається з серйозними кредитними обмеженнями та доступом до кредитних ринків, хоча банківський кредит є основним джерелом зовнішнього фінансування. У Польщі, за дослідженням Danilowska A. [12], з моменту вступу в ЄС внутрішня підтримка в формі субсидованих кредитів була розширена багатьма іншими інструментами в рамках САП. Dean Karlan з колегами [15] зазначає, що інвестиційні рішення дрібних фермерів у країнах, що розвиваються (Гана), обумовлені їх фінансовим середовищем, а обмеження кредитного ринку відповідно обмежують інвестиції. Загалом, зарубіжні дослідники констатують, що ефект від державного регулювання неоднозначний для країн ЄС, зокрема, програми підтримки інвестицій призводять до зниження ефективності використання ресурсів, формування ефекту «витіснення», а бенефіціари державних програм знаходяться в більш привілейованих умовах, що суперечить принципу рівності.

Отже, для України є необхідність врахувати зміни макроекономічних пріоритетів, скасування спецрежимів оподаткування і нову політику бюджетної підтримки галузі, а також зарубіжний досвід, що стосується обсягів і напрямів фінансування, та оцінити значення пільгового кредитування, що вимагає адекватної наукової реакції на ці виклики.

Виклад основного матеріалу. Загальна підтримка аграрного сектору, за даними звітності Держказначейства [5], має досить позитивний розвиток. Так, за видами діяльності видатки державного бюджету в 2017 р. на сільське господарство зросли на 3% проти 2011 р., тоді як за цей же період на економічну діяльність вони скоротилися на 30%. Частка сільського

господарства у загальних видатках на економічну діяльність з 16% у 2011 р. зросла до 25% у 2017 р., що є досить позитивним фактом.

Такі зміни спричинені переважно стабільністю розвитку галузі та віддачею від вкладень, одночасно економічними і соціальними складовими, дослідженими нами раніше, де встановлено, що «новий механізм *бюджетної підтримки* залежить від суб'єктивних факторів, та здійснює регулювання наперед визначених галузей, які не найбільше потребують держпідтримки ... і з соціальної точки зору так і не вдалося уникнути різного роду зловживань, ... що поглиблює нерівність умов для різних форм господарювання та послаблення стимулюючої ролі конкурентноздатності, на формування якої спрямована бюджетна підтримка, ... а реально ефективними були і залишаються лише програми кредитування, які наразі згортаються» [11]. Детальніше розгляд програм, спрямованих на розвиток сільського господарства, приведено у таблиці 1.

Таблиця 1

1. Фінансування бюджетних програм, спрямованих на розвиток сільського господарства України у 2015-2018 рр, млрд грн

Програми	2015	2016	2017	2018 план
Фінансова підтримка заходів шляхом здешевлення кредитів	0,291	0,280	0,300	0,066
Фінансова підтримка заходів в АПК	-	-	0,060	0,005
Витрати Аграрного фонду	0,040	0,088	0,167	0,181
Підтримка садівництва	-	-	0,075	0,300
Підтримка фермерів	-	-	-	1,000
Підтримка тваринництва	0,040	0,030	0,170	4,000
Фінансова підтримка с.г. товаровиробників	-	-	4,774	0,945
Всього підтримка с.г.	0,371	0,398	5,546	6,497
Інші заходи, всього	0,155	0,198	0,274	0,325
Разом	0,526	0,596	5,820	6,822

Джерело: Розраховано за даними [5].

Загалом, пряма підтримка виробництва зросла з фактичних 0,371 млн грн у 2015 році до 6,497 млн грн у 2018 році (за затвердженими видатками держбюджету), або у 17,5 разів. Таке зростання проте не свідчить, що у галузь надійде більше коштів, тому що при цьому виробники значно втратили

на скасування спецрежиму ПДВ для галузі.

Разюче змінилась і структура напрямів фінансування. Якщо у 2015-2016 рр. пряма підтримка виробництва складала 70%, то надалі збільшилась до 95% у загальних видатках МАПіП. Починаючи з 2017 року, кошти спрямовуються на програму фінансової підтримки сільгоспвиробників – 82% загального фінансування. На 2018 рік ця програма залишилась тільки в рамках підтримки вітчизняного машинобудування – 13% видатків, а так звану квазіаккумуляцію було скасовано. Найбільше коштів спрямовують на розвиток тваринництва – 58% усіх видатків, а також підтримку фермерів – 15%.

Щодо програми здешевлення кредитів, то у загальних видатках 2015 року на неї припадало 55%, у видатках підтримки виробництва – 75%, дещо нижчі, але досить високі показники були й у 2016 році – 47% та 70 % відповідно. У 2017 році на програму виділено 5% аграрного бюджету, а на 2018 рік передбачено 1%.

Чи виправдані такі стрімкі скорочення програми, чи вплинула на зменшення обсягів її низька ефективність розглянемо детальніше, проаналізувавши весь її механізм. Стан пільгового кредитування приведено в табл. 2.

Таблиця 2

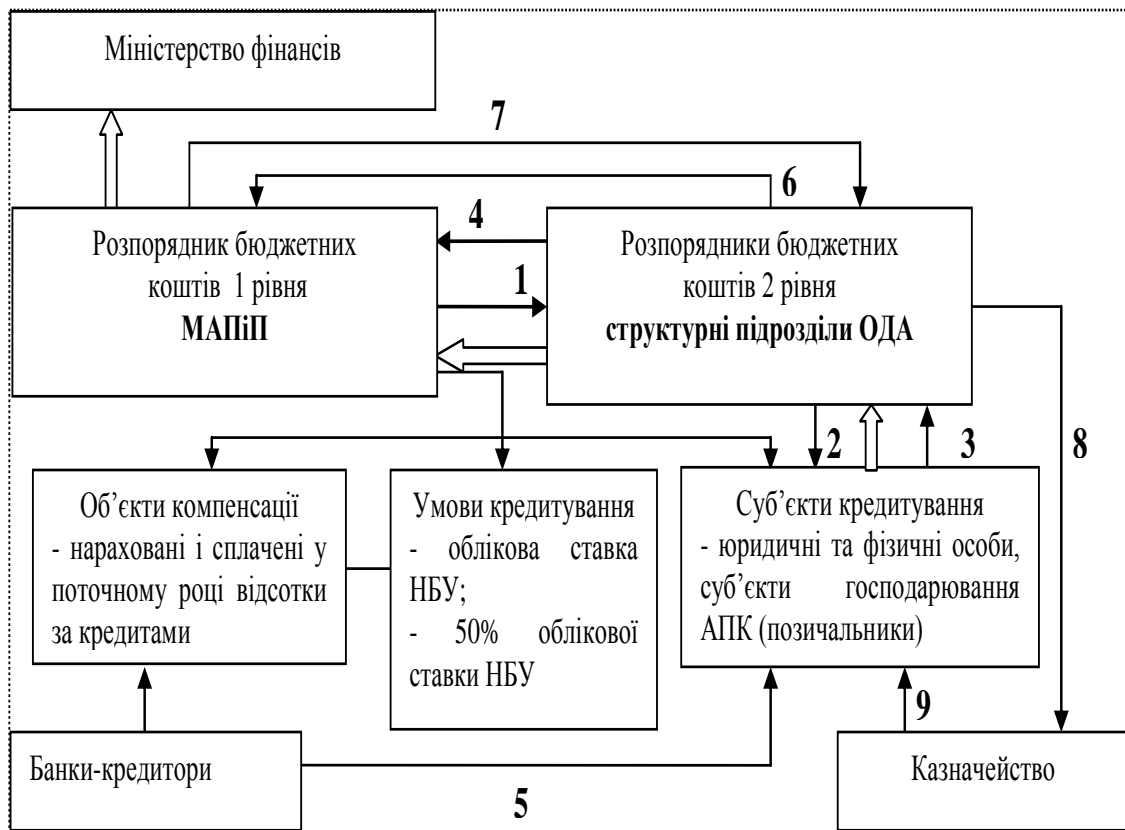
2. Вибіркова динаміка пільгового кредитування агропідприємств за 2000-2017 рр., млрд грн

Показники	2000	2002	2003	2008	2010	2012	2015	2016	2017
Видано кредитів с.-г. підприємствам	2.1	5.5	8.2	28,8	26.5	6,5	48,4	55,3	63,0
у т.ч. пільгових, наростання	0,8	2.2	3.2	15.1	6.2	4.1	7,8	12,6	12,2
Частка пільгових кредитів, %	38.1	40,0	39.0	52,4	23.4	11.2	16,2	22,7	19,3
виділено коштів на компенсацію пільгових кредитів	0.05	0,12	0,32	1,36	0,60	0.25	0.30	0.30	0.30
Залучено пільгових кредитів на 100 грн компенсації	1600	1833	1000	1100	1033	1640	2600	4200	4060

Джерело: Розраховано за [7], даними НБУ, дані до 2015 р. уточнені з джерел [2; 6; 8].

У довгостроковому зрізі відбувається скорочення обсягів пільгових кредитів у загальних аграрних кредитах з 38% у 2000 р. до 19 % у 2017. У докризовому бюджеті 2008 року на виплату часткової компенсації було витрачено 1,36 млрд грн, далі обсяги різко скоротилися. Як бачимо, кожні 100

грн виділених бюджетних коштів, у даній програмі дають змогу залучити значні фінансові ресурси. У 2013-2014 рр. фінансування не виділялось, а з 2015 року державна підтримка здійснюється на новій методичній основі за програмою «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» (далі - Програма), механізм якої приведено на рис. 1.

Умовні позначення:

- 1 – встановлення МАПІІ річних лімітів та розподіл бюджетних призначень між структурними підрозділами ОДА;
  - 2 – створення ОДА Комісії, оголошення конкурсу
  - 3 – подача позичальниками заявок і супровідних документів
  - 4 – формування ОДА Реєстру позичальників
  - 5 – надання банківської довідки про фактично сплачені відсотки за кредит
  - 6 – формування ОДА Реєстру компенсаційних виплат
  - 7 – розподіл коштів МАПІІ і доведення бюджетів ОДА
  - 8 – формування ОДА Реєстру отримувачів державної компенсації за кредитними ставками
  - 9 – переказ Держказначейством коштів підприємствам-позичальникам
- ⇨ – система звітності і моніторингу ефективності програми

Рис. 1. Механізм бюджетної програми «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» (код 2801030)

Програма діє з 2015 року, основою її є Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 №1877 (зі змінами) та Постанова № 300. Головним розпорядником бюджетних коштів і відповідальним виконавцем бюджетної програми є Мінагрополітики (МАПіП). Розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня є структурні підрозділи облдержадміністрацій (ОДА), що забезпечують виконання функцій з питань агропромислового розвитку. Компенсація надається на конкурсній основі суб'єктам господарювання агропромислового комплексу за укладеними кредитними договорами.

Суб'єктами надання державної підтримки є суб'єкти господарювання агропромислового комплексу: юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми та форми власності; фізичні особи-підприємці (позичальники), які уклали кредитні договори. Виняток становлять позичальники, яких визнано банкрутами, які перебувають на стадії ліквідації, які мають прострочену більше ніж шість місяців заборгованість перед бюджетом, Пенсійним та соціальними фондами.

Об'єктами компенсації є відсоткові ставки за короткостроковими кредитами, залученими для покриття виробничих витрат та середньостроковими кредитами, залученими для придбання основних засобів, будівництва і реконструкції виробничих об'єктів.

Основною особливістю механізму є певні умови кредитування – компенсація надається за нараховані і сплачені у поточному році відсотки за користування кредитами:

- у розмірі облікової ставки¹ Національного банку – для позичальників, які мають чистий дохід (виручку) від реалізації продукції² за останній рік до 20 млн. грн, та позичальників, які провадять діяльність з вирощування та

¹ на дату нарахування відсотків, але не вище розмірів, передбачених кредитними договорами

² до 2018 р. діяла норма 10 млн грн

розведення тварин³ та використали кредитні кошти для такої діяльності;

- у розмірі 50 % облікової ставки Національного банку, що діє на дату нарахування відсотків, але не вище розмірів, передбачених кредитними договорами – для інших позичальників.

Позичальники для отримання компенсації подають до конкурсних комісій заявку та ряд документів, список яких визначено у Постанові №300.

Позичальники, які включені до реєстру позичальників, що мають право на отримання компенсації за кредитами, подають до структурних підрозділів ОДА копію платіжного доручення, засвідченого банком-кредитором про суму фактично сплачених відсотків за користування кредитом за відповідний період. ОДА складають та затверджують реєстр компенсаційних виплат і подають його до Мінагрополітики, де здійснюють розподіл та спрямування коштів між регіонами в межах виділених асигнувань пропорційно визначеній потребі. Надалі ОДА здійснюють розподіл коштів між позичальниками пропорційно визначеній потребі та подають документи до Казначейства, яке здійснює перерахування коштів на рахунки позичальників.

Моніторинг виконання програми здійснюється наступним чином. Структурні підрозділи ОДА надсилають щороку до 15 січня наступного бюджетного періоду до Мінагрополітики узагальнену інформацію про використання коштів, а там, у місячний строк після закінчення бюджетного періоду подають до Мінфіну інформацію з результатами аналізу, поясненнями, висновками щодо їх виконання.

Ефективність програми формується за закладеними у Паспорті [10] показниками. Стратегічні цілі головного розпорядника, на досягнення яких спрямована реалізація бюджетної програми, це: гарантування продовольчої безпеки держави; підвищення конкурентоспроможності вітчизняної

---

³ ВРХ для отримання м'яса і виробництва молока, овець і кіз, кролів, свиней, свійської птиці (крім курей та одержання яєць свійської птиці)

сільськогосподарської продукції, ефективності галузей, забезпечення стабільності ринків; розширення участі України у забезпеченні світового ринку сільськогосподарською продукцією. Метою бюджетної програми є збільшення обсягів виробництва основних видів сільськогосподарської продукції, а завданням – залучення в аграрний сектор кредитів та створення реальних умов для їх здешевлення. Для оцінки ефективності передбачені результативні показники бюджетної програми, приведені у таблиці 3.

Таблиця 3

3. Показники результативності бюджетної програми здешевлення кредитів

	2017	2018
Показники затрат		
Обсяг компенсації, що надано суб'єктам господарювання агропромислового комплексу за залученими пільговими кредитами, млн грн (загальний фонд)	0,300	0,066
Показники продукту		
Кількість суб'єктів господарювання агропромислового комплексу, яким надано часткову компенсацію відсоткової ставки за кредитами, од.	663	224
Обсяг залучених кредитів, які здешевлені за рахунок коштів державного бюджету, млн грн	12,55	1,459
Показники ефективності		
Середній обсяг компенсації одному позичальнику на здешевлення залучених кредитів, тис. грн	452,4	294,6
Показники якості		
Питома вага пільгових у загальному обсязі залучених кредитів, %	32,2	

Джерело: за даними Паспортів бюджетної Програми [10].

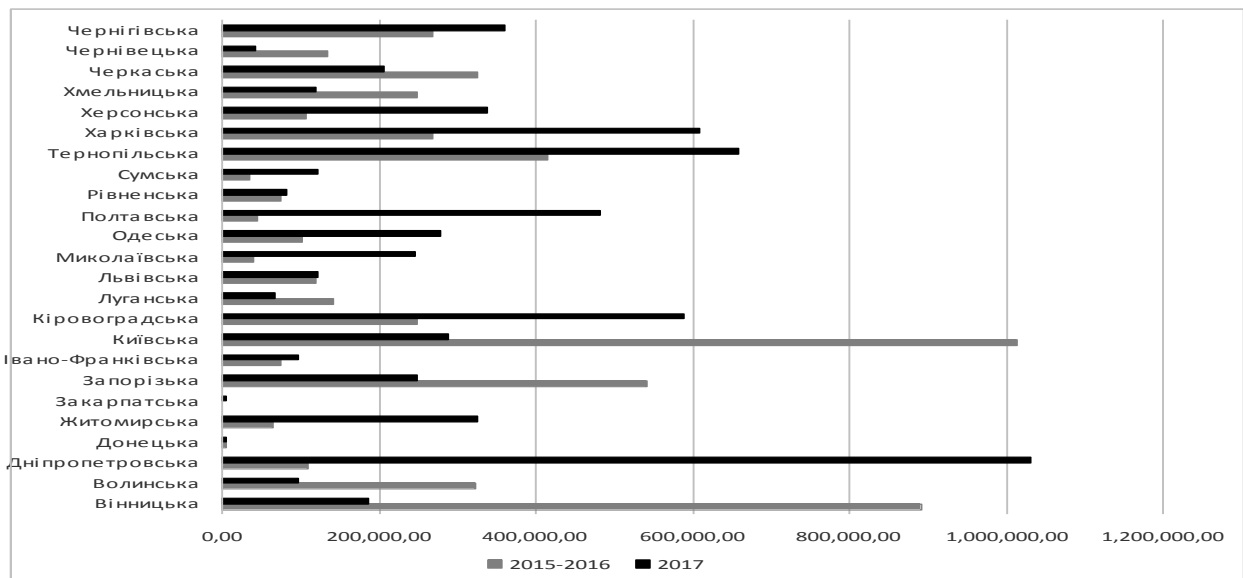
У 2017 році, за даними таблиці 2, вдалося вийти на планові показники ефективності щодо кількості залучених підприємств, обсягів пільгових кредитів, але зі значно меншою їх питомою вагою у загальному кредитуванні 19% проти планових 32%.

За даними МАПіП [7], кредитування АПК за Програмою (2801030) у 2015 році склало 300 млн. грн. Спрямовані у регіони бюджетні кошти дозволили здешевити кредити загальним обсягом 7,8 млрд. грн., в тому числі: 3,2 млрд. грн. – кредити, залучені у 2014 році та 4,6 млрд. грн. – кредити,

залучені у 2015 році. Загальна кількість підприємств, які скористались у 2015 році програмою склала 630 підприємств.

У 2017 році обсяг фінансування не змінився, як і кількість підприємств. За Програмою здешевлено кредити обсягом 12,2 млрд грн, в т.ч. 5,6 млрд грн – кредити залучені у 2015-2016 роках та 6,6 млрд грн – у 2017 році. Із загального обсягу кредитів (12,2 млрд грн): 307,6 млн грн (2,5%) – залучено підприємствами, які мають чистий дохід (виручку) від реалізації до 10 млн грн; понад 3,1 млрд грн (25,8%) - залучено підприємствами, які провадять діяльність з вирощування та розведення ВРХ молочних порід, інших ВРХ; 8,7 млрд грн (71,7%) – залучено іншими підприємствами.

Регіональний розподіл коштів Програми за період 2017 року, з виділенням частки залучених кредитів у попередні періоди і у 2017 році, приведено на рис. 2.

Рис. 2. Регіональний розподіл залучення пільгових кредитів суб'єктами господарювання агропромислового комплексу та надання фінансової підтримки у 2017 році, тис. грн. Джерело: сформовано за даними [7].

У 2017 році найбільші обсяги кредитів залучено підприємствами-позичальниками Київської, Дніпропетровської, Вінницької та Тернопільської областей. Напрями використання бюджетних коштів, спрямованих на

здійснення компенсації відсоткової ставки за кредитами, залученими у 2017 році приведено у таблиці 4.

Таблиця 4

4. Використання бюджетних коштів для здійснення компенсації відсоткової ставки за кредитами, залученими 2017 році, млн грн

Напрями використання	за кредитами попередніх періодів			за кредитами 2017		
	К-ть підпр.	Обсяги кредитів (нарост)	Обсяг компенсації	К-ть підпр.	Обсяги кредитів (нарост)	Обсяг компенсації
Усього	241	5,593	0,157	509	6,605	0,137
у т.ч на: витрати у галузі рослинництва	166	3,138	0,086	400	3,825	0,078
витрати у галузі тваринництва	53	1,245	0,051	96	2,330	0,051
закупівля молодняка с.г. тварин та птиці	14	0,484	0,010	11	0,310	0,006
інші	10	0,725,	0,009	24	0,140	0,003

Джерело: за даними [7].

Як бачимо, пільгове кредитування (за кредитами 2017 року) найбільшою мірою стосується витрат у галузі рослинництва - 57% та тваринництва – 37%.

Слід зазначити, що оцінка ефективності застосування механізму здешевлення кредитів має ряд недоліків, на що вказують й інші дослідники, а саме: недосконалість вибору і відбору об'єктів часткової компенсації та порядку розрахунку розміру компенсаційної ставки, організаційна і технічна складність механізму кредитних субсидій, його поширення на різних позичальників та напрямками кредитування, незначна частка позичальників, яким передбачені особливі умови (граничний обсяг реалізації, перевага галузі тваринництва), розбіжність статистики по загальних кредитах за даними НБУ та МАПіП, нестабільний характер планування і виділення коштів з держбюджету на ці цілі, щорічне уточнення Порядку надання пільгових кредитів, мізерність виділених бюджетних коштів, однобічний показник бази

розподілу ресурсів за регіонами, з огляду на те, що кредити передбачається видавати і фізичним особам, а їх валова продукція не завжди враховується у розрахунках за регіонами та ін.

Але, оскільки уряд прагне до згладжування конфлікту інтересів великих гравців аграрного бізнесу і малого підприємництва, то робить ставку на нові програми бюджетних дотацій, а у них – пільгове кредитування. Тому, хоч аналізована програма пільгового кредитування дуже скорочена за обсягами (0,066 млрд грн, 1% аграрного бюджету), у державному бюджеті на 2018 рік в складі програми Підтримка тваринництва (4 млрд грн, 62% видатків агробюджету) згідно з Постановою КМУ «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки галузі тваринництва» від 07.02.18 р № 107, частина коштів, - 2,5 млрд грн (62,5% фінансування програми) буде виділено на здешевлення кредитів для підприємств, з кредитним ресурсом за ефективною ставкою 3%.

Крім того, у новій програмі підтримки розвитку фермерських господарств згідно Постанови КМУ «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств» від 07.02.2018 р № 106, в обсязі 1 млрд грн (15,4% агробюджету), ½ коштів буде виділена на здешевлення кредитів для ферм з площею до 500 га і кооперативів, що мають не менше 30 членів, з площею до 100 га в користуванні кожного з них.

Таким чином, у загальному підсумку в 2018 році на програми пільгового кредитування (у складі усіх програм) передбачено майже половина видатків (47,2%) аграрного бюджету.

Висновки. Підтримка аграрного сектору через механізми пільгового кредитування, досить дієва і ефективна програма, - з огляду на те, що на виділені державні кошти позичальники, суб'єкти діяльності в АПК мають змогу залучати значні фінансові ресурси.

Програма «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів», що діє з 2015 року за незначний час свідчить про досить високу ефективність. Але через обмеженість бюджетних коштів у структурі аграрних програм значно скорочує свою частку – з майже 55% у 2015 році до 1% у 2018 році, що свідчить про вимушеність такого кроку.

Разом з тим, розробники програм передбачили пільгове кредитування у складі інших програм, тому не можна стверджувати, що пільгове кредитування втрачає свої позиції у бюджетній підтримці, оскільки у аграрному бюджеті на пільгове кредитування виділено майже половину коштів.

Для формування дієвої системи підтримки аграрного сектора через пільгові механізми кредитування необхідно впорядкування нормативного забезпечення за цим видом держпідтримки. Повинна бути система основних і залежних критеріїв: заходи передбачені в Законі про державну підтримку, а механізм їх реалізації - в відповідному Положенні. Крім того, механізм підтримки повинен бути стабільним на декілька, щонайменше 5 років, для визначення його ефективності і формування загальної концепції у складі фінансового забезпечення аграрного сектору економіки.

Встановлено, що головною проблемою підвищення ефективності програм пільгового кредитування є організаційні моменти взаємовідносин держави і позичальників, недостатні обсяги фінансування, труднощі доступу до комерційних кредитів. У зв'язку з прийняттям в рамках бюджету на 2018 рік нових програм, в складі яких значні кошти передбачені на пільгове кредитування, необхідно розробити методику і методологію ефективності нових програм, оскільки вони були прийняті без попереднього обговорення з товаровиробниками і науковим співтовариством. Таким чином, аналіз ефективності кредитних програм через розпиленість коштів за різними напрямками, вимагає комплексного підходу і виділення саме цієї ланки у

аналізі, що є перспективою подальших досліджень.

Список джерел:

1. Вдовенко Л. О. Механізм банківського кредитування в аграрній сфері. – Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2013. – 378 с.
2. Гудзь О.Є. Удосконалення механізму кредитних субсидій підприємств АПК // Економіка АПК. – 2009. – № 9. – С. 59–61.
3. Дем'яненко М.Я. Кредитний фактор сталого розвитку аграрного сектору України // Економіка АПК. – 2014. – № 11. – С. 5-14.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 30.04.2018). – Назва з екрану.
5. Державне казначейство України [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index> (дата звернення: 17.05.2017). – Назва з екрану.
6. Ісаян А. М. Пільгове кредитування підприємств АПК: теорія і практика / А. М. Ісаян // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2013. - № 1. - С. 66-70.
7. Міністерство аграрної політики та продовольства [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 17.04.2018). – Назва з екрану.
8. Непочатенко О.О. Державна підтримка підприємств АПК через удосконалення системи кредитування // Економіка АПК. – 2008. – № 8. – С. 95-100.
9. Олійник О.О., Адаменко В.В., Олійник Л.М. Розвиток фінансово-кредитної системи аграрного сектору економіки України. – Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2015. – 410 с.
10. Паспорт програми «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів». Електронний ресурс. Режим доступу: minagro.gov.ua/system/files/2801030_1.doc; minagro.gov.ua/en/system/files/2801030_5.doc
11. Радченко О.Д. Економічні та соціальні наслідки зміни механізму бюджетної підтримки аграрного сектора України. / О. Д. Радченко // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України : електрон. наук. вид. / Ун-т держ. фіскальної служби України. – Ірпінь: 2017, - №1. – С. 241-255.
12. Danilowska A. Preferential credit as additional to eu support instrument of assistance for agriculture in Poland. [Electronic resource]. URL: https://www.laei.lt/konf/konf_090527/files/I%20section/1-06_En_DanilowskaPoland_Preferential%20credit%20as%20additional%20EU%20

support_Vilnius_2009.pdf (дата звернення: 01.03.2018).

13. Dohcheva D. Credit rationing in agricultural credit markets in Bulgaria // Bulgaria Trakia Journal of Sciences, 2009. - Vol. 7. - № 3. – P. 57-62.

14. Johan F.M. Swinnen, Hamish R. Gow. Agricultural credit problems and policies during the transition to a market economy in Central and Eastern Europe // Food policy. - 1999. – № 24 (1). - P. 21-47. - DOI=10.1.1.456.6665 &rep=rep1&type=pdf.

15. Karlan D., Osei R., Osei-Akoto I., Udry C. Agricultural Decisions after Relaxing Credit and Risk Constraints. // The Quarterly Journal of Economics. - 2014. – № 2 (129). - P. 597–652. [Electronic resource]. URL: <http://economics.mit.edu/files/7768> (дата звернення: 01.03.2018).

*Радченко Оксана Дмитрівна – кандидат економічних наук, доцент,
с.н.с., п.н.с. відділу фінансово-кредитної та податкової політики,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», (м. Київ)*